

Knud Kugleberg Berlin - [Ritdómur um] Islandsk Statsret (1918)

Útgáfa 1.0 af rafræna skjalinu

Þetta PDF skjal er hluti afraksturs skönnunar á prentuðu eintaki af téðu riti. Markmið þessarar útgáfu er að veita almenningi færi á að eignast sitt eigið rafrænt eintak af því án endurgjalds.

Skjalið er upprunalega birt á vefnum <https://urlausnir.is>. Þar má finna rafrænar útgáfur hinna bindanna og verða nýrri útgáfur af skjölunum í boði þar.

Takmörkun ábyrgðar

Höfundur skjals þessa afsalar sér allri ábyrgð, að því marki sem lög heimila, vegna beinnar og/eða óbeinnar notkunar skjalsins sjálfs eða afurða sem af því leiðir. Þó að stefnt hafi verið að því markmiði að skjalið endurspegli sem best innihald upprunalegu bindanna er hvorki hægt að tryggja né ábyrgjast að það hafi tekist. Framangreint á einnig við um efnislegt innihald prentuðu eintakanna sem skönnuð voru.

Höfundaréttur

Höfundur skjals þessa álitur að hvers kyns höfundaréttur á prentaða eintakinu sé útrunninn.

Hvers kyns höfundarréttur sem höfundur skjalsins gæti hafa skapað sér til handa með skönnuninni sjálfri eða öðru framlagi sínu til sköpunar þess, skal vera meðhöndlaður í samræmi við Creative Commons Zero höfundaleyfið (CC0 1.0 Universal eða síðari útgáfa þess).

Ábendingar

Séu ábendingar um mögulegar úrbætur á skjalinu er hægt að koma þeim á framfæri við höfund þess.

Athugasemdir um þessa útgáfu

Skannað var eintak í vörslu Landsbókasafnsins (Íslandssafn).

Höfundur skjalsins: Svavar Kjarrval (svavar@kjarrval.is)

Islandsk Statsret.

Lárus H. Bjarnason, Íslenzk stjórnlagafraði. Reykjavík 1913, 344 S.

Ovennævnte Skrift, hvis Titel paa Dansk kan gengives ved »Islandsk Statsforfatningslære« eller »Islandsk Statsforfatningsret«, er Forelæsninger, som Forf., Professor juris ved Islands Universitet, Lárus H. Bjarnason, har holdt allerede ved den tidligere islandske Lovskole. Forf. udtaler selv i Forordet, at han ved Udarbejdelsen har haft megen Hjælp af H. Matzens danske Statsforfatningsret og mere eller mindre har fulgt dette Skrift, især i Bogens sidste Del. Første Delen er derimod for det meste helt hans eget Værk. Navnlig gælder dette Kapitlet om Altinget og den islandske Minister samt ikke mindst Indledningsskapitlet om Islands Stilling til Danmark, hvor Fremstillingen unægtelig ogsaa er ganske afvigende saavel fra Matzens som fra dansk Statsrets Opfattelse i det hele.

Forf. betegner selv ved Tilføjelsen »trykt som Manuskript« sin Fremstilling som en, han endnu ikke endelig vil tage fuldt videnskabeligt Ansvar for. Men da Skriftet ses citeret i andre islandske videnskabelige Skrifter, saaledes i Prof. juris Einar Arnórssons »Réttarstaða Íslands« (Islands statsretlige Stilling) af 1913, og det utvivlsomt ikke er Meningen med den anførte Tilføjelse at ville skærme det mod Kritik i Danmark, mens det uanfægtet gør sin Gerning paa Island, føler jeg mig berettiget til kritisk at referere det Kapitel, der behandler Islands Stilling til Danmark, og som ikke bør være en lukket Bog for alle Danske, der ikke kan Islandsk.

Forf. opkaster først det Spørgsmaal: Hvor findes Islands Forfatningslov? Et sligt Spørgsmaal plejer man ikke at opkaste i andre Lande. Men netop paa dette Punkt er for Islands Vedkommende Meningerne mest delte. Islands Hovedforfatningslov er Forfatningsloven for Islands særlige Anliggender af 5. Januar 1874 samt Ændringen af 3. Oktober 1903. Men kan ogsaa Loven af 2. Januar 1871 om Islands forfatningsmæssige Stilling i Riget og Danmarks Grundlov betragtes som Kilder til den islandske Forfatningsret?

Gælder den danske Grundlov for Island? Dette er Hovedspørgsmaalet. Det er, udtaler Forf. S. 6, ikke nødvendigt at undersøge Islands Stilling før Grundloven af 1849. Thi selv om Island ved Gamli Sáttmáli af 1262 eller senere var blevet indlemmet i Norge eller Danmark, saa vilde det igen være blevet adskilt fra Danmark, hvis Grundloven ikke gælder for Island. Og omvendt vilde Island nu være »indlemmet« i Danmark, hvis Grundloven gælder for Landet, hvor adskilt det end tidligere havde været. Derfor er Spørgsmaalet om Grundlovens Gyldighed for Island Hovedspørgsmaalet i Striden om Landenes Stilling til hinanden.

Forf. nægter nu ikke, at det oprindelig var Meningen, at 5. Junigrundloven skulde gælde ogsaa for Island, eftersom Valgloven til den grundlovgivende Rigsforsamling af 7. Juli 1848 i sin § 1 bestemte, at der til denne Forsamling skulde udnævnes 5 Medlemmer af Kongen for »Hans Land Island«. Men at Grundloven ingensinde kom til at opnaa nogensomhelst Gyldighed for Island, vil han overensstemmende med den herskende islandske Lære udlede deraf, at Kongen, inden Rigsforsamlingen 23. Okt. 1848 traadte sammen, allerede i Reskriptet af 23. Sept. 1848 havde givet det Tilsagn, at det ikke var Kongens Hensigt, »at de Grundbestemmelser, der med Hensyn til Islands særlige Forhold maatte være nødvendige for at ordne denne *Landsdels* forfatningsmæssige *Stilling i Riget*, skulde endelig vedtages, førend efter at Islænderne i en egen Forsamling derover ere hørte«. Heri ser han nemlig et bestemt Løfte om, at Grundloven ikke skulde blive gældende uden Islændernes *Samtykke*, et Løfte, der maatte virke som et formeligt Grundlovsforbehold.

Jeg skal ikke her paa dette Sted dvæle ved Spørgsmaalet om, hvorvidt Ordene »efter at Islænderne derover ere hørte« maatte være at forstaa som »efter at Islænderne dertil har givet deres Samtykke«, thi det er overhovedet utvivlsomt en Misforstaaelse, at det kgl. Reskript af 23. Sept. skulde have tilsigtet at udelukke den paatænkte Grundlov fra enhver Gyldighed for Island, lige indtil Islænderne var hørte om den, saaledes at Kongen lige indtil da paa alle Punkter skulde vedblive at være enevældig Monark i Island, selvom han opgav denne Myndighed i hele sit øvrige danske Rige; det var kun Grundlovens fuldstændige Ikrafttræden paa Island samt Ordningen af de særlige islandske Institutioner, der skulde bero indtil videre. At dette var saa, fremgaar ganske klart deraf, at Kongen saa langt fra tilbagekaldte Bestemmelsen i Valgloven af 7. Juli om Udnævnelsen af 5 Repræsentanter for Island til Rigsforsamlingen, at tvertimod selve Reskriptet af 23. Sept. klart forudsætter, at det skulde have sit Forblivende derved, jfr. Ordene: »uagtet Vi efter de berørte Omstændigheder have maattet lade den Islænderne forholdsvis tilkommende Deltagelse i Rigsforsamlingens Forhandlinger over Forfatningsværket fremtræde paa en anden Maade end for Beboerne i de danske Provinser bestemt«.

Tilsagnet i Reskriptet af 23. Sept. var følgelig ikke og kunde ikke være til Hinder for, at Kongen efter Forhandling med Rigsforsamlingen, hvor ogsaa de islandske Repræsentanter gav Møde, for hele sit danske Riges Vedkommende, deriblandt ogsaa med Hensyn til Island, endelig gav Afkald paa sin Enevoldsmagt for at dele Rigets øverste Styre med andre Myndigheder, og at den ny Grundlov for saa vidt strax fik Gyldighed ogsaa for Island, ligesaavel som for Kolonierne i Vestindien og for Grønland, som det nu blev disse grundlovsbestemte ny øverste Myndigheder, Kongen og Rigsdagen, der fik Afgørelsen af, i hvilket Omfang Grundloven efter Forhand-

ling med Islænderne fuldtud skulde sættes i Kraft paa Island eller ej. Det var kun den fulde Ikraftsættelse af Grundloven Led for Led paa Island, som Reskr. af 23. Sept. gjorde afhængig af en Forhandling paa Island selv. Men der er da heller ingen, der fra dansk Side har hævdet, at Grundloven Led for Led skulde være gældende paa Island; hvad der hævdes, er kun, at Rigets Grundlov i den Forstand maa være gældende for alle Dele af Riget, ogsaa for dets fjærne Besiddelser, at Rigets øverste Myndigheder efter Grundloven maa have den øverste Afgørelse overalt indenfor Riget, uanset om Grundloven iøvrigt er udvidet til at gælde i de fjærne Landsdele eller ej.

Dette sidste vil Forf. dog bestride, idet han S. 6 udtaler, at Grundloven enten fuldtud maa gælde for Island eller slet ikke, og S. 20 gentager han det samme med Tilføjelse af, at da saadanne Bestemmelser i Grundloven som §§ 34 og 37 om Sammensætningen af Landstinget utvivlsomt ikke gælder for Island, saa kan heller ingen andre Bestemmelser i Grundloven have nogensomhelst Gyldighed for Island. Nu er det naturligvis uimodsigeligt, at ikke alle Grundlovens Bestemmelser kan gælde for Island, men den Sætning, at en Grundlov enten paa alle Punkter maa gælde for et Land eller slet ikke, er kun rigtig for Hovedlandets Vedkommende, ikke for Bilandenes. Utvivlsomt gælder Grl. §§ 34 og 37 heller ikke for de dansk-vestindiske Øer saa lidt som for Grønland, men ingen bestrider dog, at Grundloven alligevel i den Forstand gælder ogsaa for disse fjærne Dele af den danske Stat, at det er de i den til enhver Tid gældende Grundlov fastsatte øverste Rigsmyndigheder, altsaa nu den konstitutionelle Konge, Rigsdagen og Højesteret, der har den øverste Myndighed ogsaa her. Det samme er Tilfældet overalt i Forholdet mellem et Hovedland og dets Kolonier og Bilande. Hvem betvivler saaledes, at den engelske Forfatnings Regler om Valgret til Rigsparlamentet, Sæde i Overhuset o. s. v. ikke gælder *paa* Englands fjærne Kolonier og Besiddelser hinsides Havet, men at desuagtet Englands Forfatning i den Forstand gælder *for* dem alle, at det er det engelske Rigsparlament, Kongen og begge Huse, der udøver den højeste Myndighed over dem alle og derfor ogsaa bestemmer, hvilket Maal af Selvstyre, de enkelte Kolonier skal have.¹⁾ Ligeledes viser ogsaa Exemplet fra England,

¹⁾ At et Riges Grundlov meget vel i den Forstand tildels kan gælde for dets fjærne Besiddelser, tildels ikke, fremgaar ogsaa f. Ex. af Nederlandenes Grundlov Art. 2: «Grundloven gælder alene for Riget i Europa, for saa vidt ikke det modsatte fremgaar af Loven.» Blandt Bestemmelser, der herefter ogsaa gælder for Kolonierne, er f. Ex. Art. 61: «Kongen har den øverste Styrelse af Kolonierne og Rigets Besiddelser i andre Verdensdele. Disses Forvaltning ordnes ved Lov. Andre Anliggender, der angaar disse Kolonier og Besiddelser, ordnes ved Lov, for saa vidt Omstændighederne skønnes at kræve det», jvfr. ogsaa Art. 75: «Kongen lader i Statsraadet behandle alle Forslag, som af ham forelægges Generalstaterne — — saavel som alle almindelige administrative Anordninger vedrørende Riget og dets Kolonier og Besiddelser i andre Verdensdele.»

hvor umulig en Fordring det vilde være, at en Forandring af Moderlandets eller Hovedlandets Forfatning f. Ex. fra Enevælde til konstitutionelt Styre skulde udkræve alle de fjærne Koloniers og Besiddelsers *Samtykke* for at blive gyldig overfor disse. Men det er jo i Virkeligheden netop den Fordring, man fra islandsk Side stiller ved at nægte, at Indførelsen af konstitutionelt Styre i Danmark ved Grundloven kunde faa Gyldighed i Forholdet til Island uden Islændernes Samtykke.

Endelig henviser Forf. til, at Grundloven ikke er forkyndt paa Island i Overensstemmelse med Frd. af 21. Dec. 1831, der udtaler, at Kongen for Fremtiden »i Almindelighed« ved »Forordninger, der saavel i det danske som i det islandske Sprog kundgøres ved Trykken,« vil kundgøre, hvilke i Danmark udkomne almindelige Forordninger der skal gøres gældende for Island. Og han henviser yderligere til, at det ved to Højesteretsdomme af 9. og 15. Dec. 1842, der ganske vist drejer sig om en Straffelov, er slaaet fast, at Forkyndelsen af en Lov kun er gyldig for Island, naar den er sket paa Islandsk, men Forkyndelsen af en Forfatningslov, der lægger Lydighedspligt paa Undersaatterne overfor Regeringsmagten, kan formentlig ikke være en mindre nødvendig Betingelse for Gyldigheden end Forkyndelsen af en Straffelov.

Henvisningen til de anførte Højesteretsdomme beror imidlertid paa en fuldstændig Misforstaaelse, idet de kun overensstemmende med den i Strafferetten anerkendte særlige Grundsaetning om Ikke-Anvendelse af senere strengere Straffebud paa tidligere begaaede Forbrydelser statuere, at en *skærpende* Straffelov maa være lovligt forkyndt paa Islandsk for at kunne anvendes paa en paa Island begaaet Forbrydelse. Dette er udtrykkeligt udtalt i den ene af de to af Højesteret stadfæstede islandske Overretsdomme, hvori det siges at Tinglæsningen alene paa Dansk af Frd. 11. April 1840 — det drejede sig om Tyveri — »ikke efter Overrettens Mening kunde være lovgyldig, for saa vidt denne Frd., saaledes som det var Tilfældet, fastsætter strengere Straf end den, som fandtes i den ældre Lov«¹⁾. Havde den senere Straffelov derimod været mildere, er der ingen Tvivl om, at saavel den islandske Overret som Højesteret vilde have anset den anvendelig paa Island trods dens ufuldkomne Forkyndelse, da der iøvrigt aldeles ingen Tvivl var om denne Lavs Gyldighed for Island²⁾.

Det er dernæst ogsaa en Misforstaaelse, at Frd. af 21. Dec. 1831 skulde gøre det til en ubetinget Nødvendighed for en Lavs Gyldighed paa Island, at den var særlig forkyndt dér; Frd. selv siger da ogsaa kun, at Kongen »i Almindelighed« særlig vilde forkynde, hvilke Love der skulde gælde paa Island. En Lov, der udtrykkelig erklærer sig at skulde gælde for hele Riget, maa derfor ogsaa gælde for hele Riget uanset

¹⁾ Se »Ný félagsrit« VIII S. 172.

²⁾ Ifølge Frd. 24. Januar 1838 § 7 skulde nemlig alle Forandringer i de almindelige danske Straffelove, medmindre særlig Undtagelse gjordes, uden videre gælde ogsaa for Island.

de lokale Regler om Forkyndelsen paa de forskellige Steder i Riget. Derhos er Publikationen overhovedet ikke en Betingelse for en Lovs Gyldighed, men kun for, at den kan gøres gældende imod Undersaatterne uden særlig Bevis for at være bekendt¹⁾. Men at der er givet en ny Grundlov for Riget, der har medført Forandring i Ordningen af de øverste Rigsmyndigheder, vil altid være en saadan notorisk Kendsgerning, at Myndighederne og Undersaatterne i Rigets fjærne Besiddelser ikke vil kunne nægte Lydighed mod de ny Rigsmyndigheder, blot fordi den ny Grundlov ikke formelig er forkyndt for dem, og en formelig Forkyndelse vil derfor her regelmæssig ikke være nødvendig, saalænge Grundloven ikke som Helhed skal gælde i vedkommende Biland. Ingen vilde derfor sikkert heller for Alvor paastaa, at de af Grundloven indsatte øverste Rigsmyndigheder, Kongen og Rigsdagen, ikke gyldig skulde kunne give Love for Dansk Vestindien og Grønland, fordi Grundloven lige saa lidt er forkyndt i disse fjærne Lande som paa Island.

Nu vil Forf. ganske vist S. 19 overfor tidligere Udtalelser af mig afvise enhver Sammenligning mellem Islands og de dansk-vestindiske Koloniers Stilling. De vestindiske Øer blev erhvervede for Danmark som Kolonier, udtaler han, ved Bemaegtigelse eller ved Køb. Island kom derimod fra først af i Forbindelse med Danmark som hørende til Norge — Forf. gaar altsaa alligevel her tilbage til Tiden før Grundloven, om ikke lige til Gamli Sáttmáli saa dog til 1814. Island regnedes i gamle Dage altid med til det selvstændige Kongerige Norge, og ved Norges Afstaaelse i 1814 skete der ikke nogen Forandring i dets tidligere Stilling, hvorved det blev bundet fastere til Danmark end tidligere.

Det er nu her rigtigt, at der ved Norges Afstaaelse i 1814 ikke skete nogen udvortes Ændring i Islands Stilling til Danmark, udover den, at de islandske Sager i Cancelliet og Rentekammeret nu udskiltes fra de norske Sager, hvorunder de tidligere havde hørt, og henlagdes til et andet Kontor sammen med de færøske, grønlandske og — bornholmske Sager. Men Grunden dertil var ene den, at Island allerede lang Tid før Norges Afstaaelse faktisk styredes ligesaa direkte fra Danmark som Færøerne og Grønland, der jo ogsaa oprindelig var norske Lydlande, og derfor ingen Forandring var nødvendig. At Island efter 1814 betragtedes som en dansk Koloni eller dansk Biland, fremgaar da ogsaa baade deraf, at det i næsten alle folkeretlige Aktstykker og ogsaa ofte i indenrigske henregnedes blandt «de danske Kolonier hinsides Havet» sammen med Færøerne, Grønland og de vestindiske Øer, og deraf, at det i lige saa høj Grad som disse faktisk behandledes som Koloni, idet Handelen paa Island som bekendt var dansk Monopolhandel ligesom Handelen paa de andre Kolonier. Men iøvrigt

¹⁾ Jvfr. *Nellemann*, Civilprocessens alm. Del 1887 S. 143, *Matzen*, Statsforfatningsret II S. 209 fg., *Bentzon*, Retskilderne 1911 S. 22 fg.

er det for en Rigsforfatnings Gyldighed overfor de enkelte Bilande og fjærne Besiddelser ligegyldigt, paa hvilken Maade Bilandet oprindelig er erhvervet, om ved Køb, Bemægtigelse, Erobring eller paa anden Maade, blot det faktisk i Tidens Løb er blevet fast knyttet til det større herskende Land som et Biland til Hovedlandet. Saaledes gør det f. Ex. for Englands Myndighed over dets Besiddelser, hvoraf adskillige jo er store, mægtigt fremblomstrende og faktisk næsten uafhængige Lande, retligt set ingen Forskel paa hvilken Maade Besiddelsen oprindelig er blevet knyttet til det engelske Rige.

Men skønt Forf.s Grunde altsaa er alt andet end overbevisende, lykkes det ham alligevel at naa til det gunstige Resultat, at det ikke kan erkendes, at den danske Grundlov i nogen Retning har Gyldighed for Island.

Dernæst rejser Forf. det andet Spørgsmaal, om Loven af 2 Januar 1871 om Islands forfatningsmæssige Stilling i Riget kan anses som gældende Lov for Island.

Han udtaler her først S. 22, og for saa vidt utvivlsomt med Rette, at hvis den danske Grundlov ikke gælder for Island, da kan Loven af 1871 ikke i sig selv være gyldig for Island. Den vilde da være givet af en inkompetent Lovgiver, uanset at den er lovlig forkyndt paa Island, saaledes at der altsaa ikke fra den Side kan rettes noget Angreb imod den.

Han vil imidlertid ogsaa hævde, at selvom Grundloven skulde gælde for Landet, maatte Loven af 1871 dog være ugyldig, hvilken Paastand han vil bygge derpaa, at Grundloven bortset fra, hvor formelig Afstaaelse af Land finder Sted (jvfr. Grl. § 18), kun kan indskrænkes i sit Gyldighedsomraade under Jagttagelse af Reglerne i Grl. § 95 om formelige Grundlovsforandringer, men Loven af 1871, der indskrænker Rigslovgivningsmagtens Kompetence til visse Fællesanliggender, er givet som simpel Lov, ikke som en Grundlovsbestemmelse. Dette vilde ikke uden Føje kunne siges, hvis det i 1870 havde været Meningen, at Rigets øverste almindelige Myndigheder derved retligt for Tid og Evighed gav Afkald paa al Myndighed over de Anliggender, som efter Loven af 1871 udskiltes som Islands særlige Anliggender. Men dette var saa langt fra Tilfældet, at det ikke blot efter som før Loven af 1871 blev ved at være Danmarks Konge under Medvirkning af det danske Statsraad og Danmarks Højesteret, der har den øverste regerende og dømmende Myndighed, ogsaa hvad Islands Særanliggender angaar, men som det af Rigsdagsforhandlingerne klart fremgaar, gik man ogsaa paa Rigsdagen i 1870 bestemt ud fra, at Loven af 1871, som den var givet ved simpel Lov, ogsaa retligt igen kunde ændres ved simpel Lov, — noget, der f. Ex. særlig blev udtalt med Hensyn til det fastsatte Tilskud til Islands Landskasse, som det ikke var Meningen til evig Tid at betale Island, men kun saa længe Landet virkelig trængte til Tilskud fra Danmark. Men

at et Lands Lovgivningsmagt paa den Maade med Bevarelse af de øverste Rigsmyndigheders Overhøjhed i snevrere eller videre Omfang *delegerer* sin Lovgivningsmagt til en fjærnt fraliggende Del af Riget, derved sker ingen Forandring i Grundloven.¹⁾ Paa den Maade er f. Ex. i Frankrig Kamrenes Lovgivningsmagt i Kolonierne i vidt Omfang ved simpel Lov delegeret til Præsidenten, uden at Rigsparlamentets Overhøjhed derved retligt er ændret, ligesom ogsaa de dansk-vestindiske Kolonialraad ved simpel Lov, omend paa mindre selvstændig Maade, har faaet sig den normale Lovgivningsmagt overdraget sammen med Kongen i alle rent indre vestindiske Anliggender.

Nu er det hævdet fra en enkelt islandsk Side (Dr. *Valtýr Gudmundsson*), at Loven af 1871 dog i hvert Fald maa være gyldigt givet overfor Island, selvom Grundloven ikke gjaldt for Landet, idet Kongen i saa Fald vedvarende maatte være enevældig og som saadan maatte kunne give hvad Lov han vilde. Herimod indvender Prof. Bjarnason ikke, hvad han med Rette kunde, at denne Forklaring hviler paa en ren Fiktion, eftersom Loven af 1871, som dens Intimation: »Rigsdagen har vedtaget og vi ved Vort Samtykke stadfæstet« viser, er en almindelig dansk Lov som alle andre, stadfæstet af Kongen under dansk Ministerkontrasignatur og efter foregaaende Forhandling med Rigsdagen. Derimod gør han S. 23 gældende først, at Loven under alle Omstændigheder vilde være ugyldig som stridende mod Kongens Løfte i Reskript af 23. Oktober 1848, eftersom Islænderne ikke var »hørte« over Loven i dens endelige Form. Men bortset fra, at Altinget i 1869 netop var hørt over Lovforslaget, og at de senere paa Rigsdagen i 1870 vedtagne Ændringer næsten alle var Imødekommelser af islandske Ønsker, saa maa det erindres, at Islænderne dog kun skulde »høres«, og at Ikke-Efterfølgelsen af et Raad eller en Betænkning, selv hvor Indhentelsen af saadant er lovpaabudt, naturligvis ikke gør den iøvrigt af kompetent Myndighed tagne Beslutning ugyldig, og at dette heller ikke engang er Tilfældet, selvom Betænkningen slet ikke indhentes²⁾.

Dernæst udtaler Forf. S. 24, at man heller ikke kan betragte Kongens Stadfæstelse af Rigsdagens Forslag som »en Afhændelse til den danske Lovgivningsmagt af hans (Kongens) Eneraadighed over islandske Anliggender«. »Thi vel var Kongen *enevældig* paa Island, til Forfatningsloven af 1874 traadte i Kraft, men Kongen havde bundet sin Magt til Forandringer i Islands forfatningsretlige Stilling først og fremmest ved Frd. af 1843 om Altingets Oprettelse og siden særlig ved det kgl. Reskript af 1848«. »Disse Løfter, som skabte Islænderne Ret, kunde Kongen ikke tage tilbage uden Islændernes Samtykke«. Her har Forf. dog vovet sig længere ud end han vist selv ved nærmere Overvejelse vil finde forsvarligt, naar han ikke viger

¹⁾ *Matzen*, Statsforfatningsret I S. 212 og 208 fg.

²⁾ Se om Provinsialstænderne *Matzen*, Statsforfatningsret I S. 198, om Statsraadet, Samme, II S. 106.

tilbage for at paastaa paa én Gang, at Kongen skulde være enevældig paa Island lige til 1874, og at han dog skulde være forfatningsmæssigt bundet ved visse Løfter til Islænderne, og naar han blandt disse Kongens Enevoldsmagt indskrænkende Tilsagn endog henviser til den af Kong Kristian VIII givne Frd. af 1843 om det *blot raadgivende* Altings Oprettelse. Thi ingen har dog før dristet sig til at paastaa, at den enevældige Konge ikke havde kunnet ændre eller helt ophæve de for Danmark og Hertugdømmerne givne Frd. af 1831 og 1834 om Indførelsen af raadgivende Provindsialstænder, eller at han endog ikke skulde kunne have handlet lovgyldigt imod disse Stænders Raad¹⁾. Men at Island skulde have indtaget en saadan fortrinligere Stilling fremfor alle Kongens andre Riger og Lande, at den enevældige Konge skulde være bundet alene overfor Island, det kan Forf. dog næppe for Alvor mene.

Imidlertid, selvom Loven af 1871 ikke i sig selv er gyldig overfor Island, saa kan den dog, udvikler Forf. S. 24 videre, senere være blevet helt eller delvis gyldig for Island. Dersom det kan paavises, at den *islandske* Lovgivningsmagt har samtykket i Loven direkte eller indirekte, eller at *islandsk* Sædvane har gjort den lovlig, saa binder den for saa vidt Landet. Nu henviser saavel Forfatningsloven af 5. Januar 1874 og Forfatningsændringen af 1903 begge med Navns Nævnelse til Loven af 1871. Om Gyldigheden af Forfatningsændringen af 1903 er der ingen Tvivl, da den er vedtaget af Altinget, og selv Gyldigheden af Forfatningsloven af 1874 kan heller ikke omtvistes, thi selvom den blev givet af Kongen paa egen Haand, blev den givet efter Altingets Opfordring, og Altinget tog med Tak imod den. Spørgsmaalet er nu, om de to islandske Forfatningslove ved at henvise til Loven af 1871 derved har gjort den gyldig for Island helt eller delvis.

Her, hvor det drejer sig om Islands Anerkendelse af Loven af 1871, vil Forf. ikke fastholde den Lære, han opstillede foran angaaende Grundloven, at en Lov maa enten helt gælde for Island eller slet ikke gælde. Tværtimod hævder han, at, skønt selve Forfatningsloven for Islands særlige Anliggender af 1874 i sin allerførste Paragraf henviser til Loven af 2. Januar 1871 om Islands forfatningsmæssige Stilling i Riget som Hjemmel for, hvilke der er Islands særlige Anliggender²⁾, kan den dog ikke siges derved saa klart at forudsætte Gyldig-

¹⁾ Holck, Den danske Statsforfatningsret I S. 99.

²⁾ § 1 i Forfatningsloven for Islands særlige Anliggender lyder saaledes:
 »I alle Anliggender, der i Henhold til Lov om Islands forfatningsmæssige Stilling i Riget af 2. Januar 1871 § 3 er særlige for Island, har Landet sin egen Lovgivning og Forvaltning, saaledes at den lovgivende Magt er hos Kongen og Altinget i Forening, den udøvende Magt hos Kongen og den dømmende Magt hos Domstolene.

I Medfør af den nævnte Lovs § 2 udøver Island derimod, saalænge det ikke er repræsenteret i Rigsdagen, ingen Andel med Hensyn til Rigets almindelige Anliggender, medens der paa den anden Side ej heller saa længe af Island vil blive krævet noget Bidrag til Rigets almindelige Fornødenheder.«

heden af denne Lov, at denne Forudsætning maa være bindende for Island. Han indrømmer vel S. 75, at det utvivlsomt maa antages at have været Forfatningslovens Hensigt, at Loven af 1871 skulde gælde for Island. Men da Forfatningsloven i sin § 1, første Stykke, udtrykkeligt kun henviser til § 3 i Loven af 1871, saa er det ikke nødvendigt for Anvendelsen af Forfatningsloven at anse mere af Loven af 1871 som gældende for Island end netop samme § 3, der opregner, hvilke der er Islands særlige Anliggender. Kun denne ene Paragraf anser han derfor som gjort lovlig for Island ved Forfatningsloven, den øvrige Del af Loven er ligesaa ugyldig som før. Uagtet det tillige i Forfatningslovens § 1, andet Stykke, udtrykkeligt hedder: »I Medfør af den nævnte Lows § 2 (Loven af 1871) udøver Island« o. s. v., vil han deri ikke se nogen Udtalelse om, at Loven af 1871 gælder for Island, thi da Reglen i dens § 2 er gentaget i Forfatningslovens § 1, behøver man ikke ty til Loven af 1871 for at benytte Reglen. Og ligesaa lidt vil han tillægge samme Lows Nævnelser i § 25 i Forfatningsloven af 1874 samt i § 8 i Forfatningsændringen af 1903 nogen Betydning.

Man kan næppe heller sige, udvikler han videre S. 29, at Loven af 1871 er blevet gjort lovlig ved islandsk Sædvane. Thi ganske vist har man altid henholdt sig til den Afgrænsning af Islands Stilling til Danmark, som Loven af 1871 giver Udtryk for, men den Afgrænsning er ældre end Loven af 1871, der i Virkeligheden ikke gjorde nogen reel Ændring i den tidligere Afgrænsning. Den danske Tronfølgeordning, den danske Mønt, det danske Flag til Lands og til Vands, — som Forf. altsaa her anerkender er et almindeligt Rigsanliggende —, den danske Indfødsret og det danske Udenrigsstyre var allerede længe før 1871 anerkendt som gældende ogsaa for Island.

»Men selvom Loven af 1871 kunde siges at være blevet gjort lovlig«, fortsætter Forf. S. 31, »enten ved Forfatningsloven eller ved Sædvane, »saa vilde Island dog paa ingen Maade derved være lagt ind under den danske Grundlovs Herredømme«.

I § 1 i Loven af 2. Januar 1871 hedder det vel, at Island er en uadskillelig Del af den danske Stat. Men Ordet »den danske Stat« (Danaveldi) eller »Riget« betyder ikke andet end »Monarki« i Tronfølgeoven af 1853, og at Island er en Del af den danske Stat, vil derfor kun sige, at Island tilhører den danske Kongemagt eller den danske Krone, men der ligger ikke i de anførte Ord, ja kan ikke ligge deri, at Island hører under Grundloven.

Hvad dette sidste Punkt angaar, overser Forf. imidlertid, at Loven af 2. Januar 1871 er en rent dansk Lov, givet alene af den danske Lovgivningsmagt, og Lovens Ord maa derfor fortolkes ud fra den danske Lovgivers Opfattelse, ikke ud fra en modsat islandsk. Men i 1870 efter de tyske Hertugdømmers Afstaaelse var der modsat i 1853 ikke længere nogen Forskel mellem Danmarks Rige og Monarkiet i videre For-

stand; Udtrykkene: Danmarks Rige, Riget, den danske Stat, det danske Monarki var nu enstydige Begreber. Men at Lovgiverne i 1870 selvfølgelig gik ud fra, at Island som en Del af den danske Stat maatte høre under de grundlovmæssige Myndigheder, det er jo i sig selv givet derved, at Rigsdagen ansaa sig selv for kompetent til ene sammen med Kongen at give Loven om Islands Stilling i Riget; *thi hørte Island efter den danske Lovgivningsmagts Opfattelse ikke under Grundloven, maatte den danske Rigsdag jo have anset sig for inkompetent til at lovgive derom*, hvad jo ogsaa Bjarnason selv hævder, at den var. At Loven af 1871 gaar ud fra, at Island som en Del af den danske Stat, hører under Grundlovens Myndighed er derfor uimodsigeligt, og dette fremgaar da ogsaa tydeligt nok af Henvisningen til *Rigsdagen* i Lovens § 2.

Interessantest er dog maaske de Bemærkninger, hvormed Forf. S. 32 afslutter dette Afsnit af sin Undersøgelse. »Gælder Loven af 1871 ikke for Island«, udtaler han, »saa vilde Landets Myndighed over dets Særanliggender ikke tilintetgøres, fordi den danske Lovgivningsmagt igen ophævede Loven af 1871, som de fleste danske Retskyndige har ment, at den danske Lovgivningsmagt kunde gøre. Thi Island fik ikke Særanliggender ved § 3 i Loven af 1871, men ved § 1 i Islands Forfatningslov, der gjorde denne Paragraf lovgyldig. I Virkeligheden har Landet altid haft Særanliggender og fik en utvivlsom Anerkendelse af dem ved Frd. 8. Marts 1843 om Altingets Genoprettelse; desuden er det nu lovfæstet ved 40 Aars gammel Vane, hvilke disse Anliggender er. Men omvendt, hvis Loven af 1871 skulde være blevet gyldig her i Landet, enten paa Grund af, at Forfatningsloven har læget dens Ulovlighed eller paa Grund af Sædvane, da synes det ikke at kunne nægtes, *at det vil være let at ændre den eller helt ophæve den ved islandsk Lov eller islandsk Sædvane* (factis contrariis)«. Som man vil se, naar Forf. altsaa til det fra et islandsk Synspunkt bekvemme Resultat, at mens den danske Lovgivningsmagt ikke kan ændre eller ophæve den i den rent danske Lov af 1871 fastsatte Afgrænsning mellem Rigets almindelige og Islands særlige Anliggender, kan den særlige islandske Lovgivningsmagt derimod gøre det, hvis Loven af 1871 maa antages at være blevet gjort lovlig ved islandsk Lov eller Sædvane, og naturligvis endnu mere, hvis Loven af 1871 fra et islandsk Synspunkt maa anses for stadig lige ulovlig!

Overfor hele denne Udvikling maa det hævdes, at den vender den islandske Forfatningslovs Stilling til Loven af 1871 ganske paa Hovedet. Forfatningsloven for Islands særlige Anliggender af 5. Januar 1874 blev givet uden Altingets Medvirkning, ikke af en særlig islandsk Konge, men af Danmarks Konge under dansk Ministerkontrasignatur efter foregaaende Forhandling i dansk Statsraad og, som Forhandlingerne om Loven af 1871 viser, i Henhold til en stiltiende Bemyndigelse af den danske Rigsdag. Det er saaledes paa Forhaand givet, at den maa gaa ud fra og maa ville fastslaa,

at den faa Aar før af Danmarks Lovgivningsmagt givne Lov af 1871, der bestemmer, hvilke der skal være Islands særlige Anliggender, i sin Helhed er gyldig og gældende for Island, i hvilket Land tilmed Loven af 1871 som Helhed er lovlig tinglæst efter Foranstaltning fra den danske Regerings Side. At dette har været Forfatningslovens utvivlsomme Hensigt, at slaa fast, at Loven af 1871 gælder for Island, indrømmer da ogsaa Forf. selv S. 25. Men paa hvilken tydeligere Maade skulde da Forfatningsloven for Islands særlige Anliggender fastslaa denne sin utvivlsomme Hensigt end ved ikke i Forfatningsloven at gentage Opregningen af Islands særlige Anliggender, men udtrykkeligt derom henvise til § 3 i den danske Lov af 1871, saaledes, at det er en udenfor islandsk Competence hævet Lov, men ikke en særlig islandsk Lov, der bestemmer, hvad der til enhver Tid udgør Islands særlige Anliggender? Paa nogen utvivlsommere Maade kunde det dog umuligt udtrykkes, at Forfatningsloven af 1874 hviler paa Loven af 1871 som sin Grundvold, og at den islandske Lovgivningsmagt derfor retligt set er *delegeret dansk Statsmagt*. At dette er den eneste rette Forklaring, blev da ogsaa erkendt af selve Islands Minister *Hannes Hafstein*, da han i 1909 forelagde det ny Kommissionsudkast for Altinget. Han udtalte da, at efter den bestaaende Ordning var Forfatningsloven for Islands særlige Anliggender bygget paa Loven af 1871 om Islands Stilling i Riget, og Islands Forfatning hvilede derfor »paa en Delegation af den danske Statsmagt, hvorved der gives Island som en uadskillelig Del af Staten Lovgivning og Forvaltning i bestemt afgrænsede Særanliggender«¹⁾. Men at en retligt blot delegeret Statsmagt ikke er kompetent til paa egen Haand at ændre Forskrifterne for dens Competence, siger sig selv. Dette kan alene den delegerende Rigsmyndighed gøre.

Dette udelukker naturligvis ikke, at man fra islandsk Side for at rokke ved Islands Stilling som en Del af den danske Stat kan arbejde paa og maaske faa Held til at slette Henvisningerne til Loven af 1871. Det i 1911 og nu paany i 1913 vedtagne store Forfatningsforslag, som Kongen i Statsraadsmødet d. 20. Oktober f. A. har tilsagt Stadfæstelse, dersom det vedtages uforandret paa næste Alting, har saaledes slettet den i Forfatningslovens § 25 indeholdte Henvisning til Loven af 1871, ligesom man ogsaa, hidtil dog forgæves, har forsøgt at faa Henvisningen til samme Lovs § 3 i Forfatnings-

¹⁾ Alþingistiðindi 1909 B II S. 686, jvfr. ogsaa *Redslob*, »Abhängige Länder«, Leipzig 1914, der med Hensyn til Island udtaler S. 300, at Island ikke ved Begivenhederne i Halvfjerdserne svang sig op til at blive en særlig Stat. »Es wird keine Sondergewalt begründet, es ist immer die Reichsgewalt, die Island beherrscht und gestaltet. Wie soll sich dieses Verhältnis deutlicher als dadurch symbolisieren, dass — — Dänemark durch Gesetz über die Stellung Islands im Königreich bestimmt und dem Eiland die Grenzen weist, in denen es autonome Gewalten üben kan?«

lovens første Paragraf erstattet med en udtrykkelig Opregning af Islands særlige Anliggender, — hvilken Opregning da altid senere kunde ændres ved en ny særlig islandsk Lov. Men selve denne Bestræbelse for at slette Henvisningerne til Loven af 1871, viser tydeligt nok, hvor klart de islandske Politikere selv forstaa disse Henvisningers Betydning for Opfattelsen af Forfatningslovens virkelige statsretlige Grundlag.

Men uagtet Forf. saaledes med Opbydelse af al sin Skarp-sindighed har søgt at bortrydde Grundloven og Loven af 1871 som Grundlag for Islands Forfatningslov, maa han dog igen standse ved et nyt og for Alvor vanskeligt Problem. Islands Forfatningslov af 1874 kalder sig nemlig udtrykkeligt selv: »Forfatningslov for Islands særlige Anliggender«. Og i sin § 1 giver den kun Island Lovgivning og Forvaltning i de Anliggender, der efter Loven af 1871 er »særlige for Island«, ligesom den udtaler, at Island ikke udøver nogen Andel i *Rigets almindelige Anliggender*, saalænge det ikke er repræsenteret i *Rigsdagen*, mens der til Gengæld heller ikke saalænge vil blive afkrævet Island noget Bidrag til *Rigets almindelige Fornødenheder*. Er det da ikke uimodsigeligt her, særligt ved Henvisningen til Rigsdagen som den Myndighed, der har Beføjelse i *Rigets almindelige Anliggender*, at Islands Forfatningslov klarligt forudsætter, at de ikke Island som særlige tillagte Anliggender hører under *Rigets almindelige* ved Grundloven indsatte Rigsmyndigheder, Kongen og Rigsdagen, og at Island altsaa dog i hvert Fald for saa vidt, hvad Fællesanliggenderne angaar, staar under Grundloven?

Heller ikke dette vil Forf. imidlertid indrømme. Han siger S. 37, at der »efter Ordene« i Forfatningslovens § 1 i og for sig kun er udtalt, at den islandske Lovgivningsmagt indtil videre *ikke* udøver nogen Andel i Fællesanliggenderne, derimod er det ikke udtrykkeligt sagt, hvilken anden Lovgivningsmagt de hører under. Nu er der kun to Muligheder, der kunde være Tale om, nemlig at de hører under *Rigets almindelige Lovgivningsmagt*, Kongen og Rigsdagen, eller at de hører under Kongen alene som endnu for Islands Vedkommende den Dag i Dag *enevældig* Konge. Dette sidste hævdes af Forf.'s Kollega ved Islands Universitet Prof. juris Einar Arnórsson i hans tidligere omtalte Skrift¹⁾. Slet saa vidt drister Forf. sig dog ikke her til at gaa, thi Forfatningslovens § 1 henviser jo tydeligt nok til *Rigsdagen* som Medindehaver af Lovgivningsmagten i *Rigets almindelige Anliggender*, eftersom Island først skal tage Del i Lovgivningen med Hensyn til disse Anliggender, naar det bliver »repræsenteret i Rigsdagen«. Han udtaler sig derfor mere forsigtigt saaledes, at vel er det ikke udtrykkeligt sagt, at Kongen alene har Lovgivningsmagten i de saakaldte Fællesanliggender, men

¹⁾ Einar Arnórsson, Réttarstaða Íslands S. 389.

paa den anden Side er Forudsætningen om, at de hører under den danske Lovgivningsmagt, jvfr. Omtalen af Rigsdagen, »dog næppe heller helt afgørende.« »Kongen gav i 1848 Afkald paa sin Enevoldsmagt ikke mindre overfor Islænderne end overfor sine andre Undersaatter, og derfor kunde han ikke paa egen Haand eller uden at spørge dem give dem paa noget Punkt under et andet Folks Herredømme.« »Den retteste Forstaaelse synes derfor alt vel overvejet at være den, at den islandske Lovgivningsmagt ganske vist ikke udstrækker sig til Fællesanliggenderne, men at paa den anden Side Spørgsmaalet om, hvem Lovgivningsmagten her tilkommer, *ikke* er afgjort af den islandske Lovgivningsmagt.«

Som man ser, kommer Forf. her noget i Modstrid med sine egne Udtalelser foran S. 24, hvor han hævder, at Kongen var enevældig paa Island, lige til Forfatningsloven traadte i Kraft, altsaa til 1875. Nu retter han det til, at Kongen allerede i 1848 opgav sin Enevoldsmagt »ikke mindre overfor Islænderne end overfor sine andre Undersaatter.« Helt rigtigt er nu dette ikke heller. Det var nemlig som bekendt ikke allerede i 1848, men først ved Junigrundloven af 1849, at Kongen endelig gav Afkald paa sin Enevoldsmagt i Danmark, og det var ikke overfor alle sine Undersaatter, idet Kongen bevarede sin Enevoldsmagt i de tyske Hertugdømmer lige til Frd. af 15. Febr. og 11. Juni 1854. Derimod er det rigtigt, at Kongen i 1849, *nemlig ved Stadfæstelsen af Junigrundloven*, paa engang opgav sin Enevoldsmagt overfor alle hans Undersaatter i det egentlige Danmarks Rige, d. v. s., alle hans ikke-tyske Lande, *og ikke mindre overfor Islænderne end overfor hans andre danske Undersaatter*. Derfor er det ganske urigtigt, naar saa mange islandske Forfattere, saaledes allerede Jón Sigurdsson og endnu nylig Einar Arnórsson vil hævde, at Kongen ogsaa efter Grundloven af 1849 vedblev at være Enevoldskonge paa Island. Kongen handlede tværtimod strax efter Grundloven og altid senere overfor Island alene som konstitutionel Konge under dansk Ministerkontrasignatur, hvorfor ogsaa Grundlovens ny Højesteret, som ikke mere er Organ for Kongen, strax blev Højesteret ogsaa for Island. Og at Kongen, saalænge til Island fik sin egen lovgivende Forsamling, med Rigsdagens fulde Billigelse, *normalt* gav islandske Love uden Rigsdagens Medvirkning, gjorde ham lige saa lidt til retligt enevældig Konge paa Island, som f. Ex. den franske Præsident retligt er Enevoldshersker i de franske Kolonier, fordi han dér regelmæssigt giver Love uden Kamrenes Medvirkning¹⁾. Iøvrigt vedtog Rigsdagen ogsaa adskillige vigtige Love og Beslutninger, der vedrørte Island, saaledes den vigtige Lov om Skibsfart og Handel paa Island af 15. April 1850, selvom Rigsdagen ellers, hvad alle rent indre islandske Anliggender angik, af Hensyn til Forbeholdet i Reskriptet af

¹⁾ Jvfr. *Esmein*, *Éléments de droit constitutionnel français et comparé*, 4 Edit. 1906, S. 582 fg.

1848 overlod Kongen Myndigheden, indtil den ogsaa her i 1870 blev nødt til at gribe ind for omsider at faa en Afgørelse i Stand med Hensyn til Styret af de særlige islandske Anliggender.

Men skønt Forf. altsaa her endnu ikke rent ud tør tiltræde den ny islandske Lære, hvorefter Kongen endnu den Dag i Dag de jure skulde være enevældig Konge i alle islandske Anliggender, der ikke som Særanliggender hører under Altingets Myndighed, saa naar han dog omtrent samme praktiske Resultat, nemlig at *frakende den danske Rigsdag selvstændig Ret til at blande sig i noget islandsk Anliggende, selv hvad de saakaldte Fællesanliggender angaar*. Og noget længere henne i sit Skrift, S. 87, nærmer han sig endnu mere til Enevoldsteorien, idet han her udtaler, at i de islandske Anliggender, der ikke hører til Særanliggenderne, »har Kongen efter Loven (de jure) uindskrænket Magt overensstemmende med den Lære, som her er hævdet angaaende den danske Grundlovs Ugyldighed for Island, for saa vidt da ikke denne Magt ved Lov eller Sædvane er kommet i andre Hænder.«

Det sidste Forbehold er nødvendigt, fordi Forf. naturligvis ikke kan nægte, at Lovgivningsmagten i de Anliggender, som efter Loven af 1871 ligger udenfor Altingets Kompetence, faktisk altid er blevet udøvet af Kongen og Rigsdagen i Forening, og at dette ogsaa altid er sket uden mindste Protest fra islandsk Side. Han hævder imidlertid S. 39, at det oprindelig alene er sket i Kraft af den Stærkeres Ret, hvorfor Fællesanliggenderne ogsaa altid er bleve behandlere af den stærkere Part, Danmark, som i Formen danske Sager, ikke som fælles dansk-islandske. Imidlertid er de dog nu i Tidens Løb bleve fælles Anliggender, men lovligt er de kun bleve det i *Kraft af særlig islandsk Lov eller islandsk Sædvane*.

Sædvane og særlig islandsk Lov har saaledes anerkendt de af den danske Lovgivningsmagt givne Regler saavel om den fælles Tronfølge som om det fælles Flag. I sidstnævnte Henseende henviser Forf. S. 41 baade til Pl. af 6. Dec. 1776 og Frd. af 11. Juli 1748, og anerkender altsaa begge disse Love som almindelige Rigslove gældende ogsaa for Island. Og da Pl. af 1776, som han selv anfører, forbyder nogen af Kongens Undersaatter nogetsteds — altsaa ogsaa paa Søterritoriet ved Island — at føre andet Flag end det almindelige i Frd. af 11. Juli 1748 fastsatte *danske Handelsflag*, synes han altsaa ligesom Prof. juris *Einar Arnórsson*, der bestemt udtaler dette¹⁾, at maatte anse det for ulovligt at indføre et andet Flag for islandske Skiibe, selv blot indenfor Søterritoriet, ved særlig islandsk Lov eller i hvert Fald ved en kgl. Resolution underskrevet alene af Islands Minister, hvilket dog den danske Konsejlspræsident er gaaet med til i den kgl. Resol. af 22. Nov. 1913 om Autorisation af et Flag for Island.

Ogsaa Højesteret er, udtaler Forf., forlængst anerkendt

¹⁾ *Einar Arnórsson*, Réttarstaða Islands S. 352.

fra islandsk Side som øverste Domstol ogsaa for Island. Dog tilføjer han her S. 41 en Begrænsning, som det er værd at mærke sig, idet han hævder, at *den islandske Lovgivningsmagt ikke kan være udelukket fra at afskære visse Sager eller Arter af Sager fra Appel til Højesteret*. Han henviser til, at den isl. Lov af 17. Marts 1882 § 12 om Markeskjel med Rette er forstaaet saaledes, at de til Landsoverretten til Kassation indankede Markeskjelsdomme ikke derfra kan appelleres videre til Højesteret. Han vil derfor læse Bestemmelsen i § 3 i Loven af 2. Januar 1871 om, at en Omordning af Højesterets Stilling som øverste Instans i islandske *Retssager* ikke kan ske uden Medvirkning af Rigets almindelige Lovgivningsmagt, med det stilltiende Forbehold: »for saa vidt ikke andet er bestemt om særlige Sager eller Arter af Sager.« Imod denne Fortolkning maa der nedlægges Indsigelse. Et er, at Skellet mellem Rets-sager og Øvrighedssager altid maa drages af Loven, og at Domstolene normalt maa rette sig derefter, selvom Afgrænsningen sker nok saa vilkaarligt. Men ubetinget gælder dette dog kun for den suveræne Lovgivningsmagts Vedkommende, ikke for den blot delegerede, og Rigslovgivningsmagten, der har givet Loven af 1871, bør derfor ogsaa have det afgørende Skøn over, om en Afgrænsning er sket vilkaarligt for at eludere Loven¹⁾. Og dernæst er Højesteret efter Loven af 1871 øverste Instans i alle islandske *Retssager*, og Højesteret kan derfor ikke, som ogsaa af *Arnórsson* anerkendt²⁾, være bundet ved islandske Love, der vilde unddrage Sager, der af Loven selv i de andre Instanser behandles som Retssager, fra Appel til Højesteret.

Ogsaa den danske Indfødsret er forlængst blevet anerkendt som gældende ogsaa for Island, men, udtaler Forf. S. 41 og S. 55 fg., den danske Lovgivningsmagt bestemmer kun, hvorledes man erhverver og mister denne Ret, hvilken Betydning derimod denne Ret har paa Island, bestemmer alene suverænt den islandske Lovgivningsmagt. Naar den danske Indfødte i Øjeblikket har Adgang til Embeder paa Island, til at faa Fattigforsørgelse dér, til at føre dansk Flag paa islandske Skibe og til ikke at udvises eller uddømmes af Landet, da skyldes det alt kun islandske Love og islandsk Sædvane, der til enhver Tid kan ændres ved ny islandsk Lov. Heller ikke denne Fortolkning, der i sin Konsekvens vil føre til, at den danske Indfødte trods sin Indfødsret paa Island vil kunne blive paa alle Punkter at behandle som en Fremmed uden engang Ret til at være dér samtidig med at Islændere nyder alle Indfødtes Rettigheder i Danmark, ja i visse Tilfælde Privilegier fremfor Danske, kan i den Udstrækning godkendes. Ganske vist kan den islandske Lovgivning knytte færre Rettigheder til Indfødsretten end den danske, — og dette er allerede Tilfældet nu, — men Kærnen i Indfødsretten, Retten til

¹⁾ Jvfr. *Matzen*, Statsforfatningsret I, S. 213.

²⁾ Se Einar Arnórssons Afhandling: *Æðsta dómsvald i íslenzkum málum* i Tidskriftet »Andvari« for 1912 S. 12.

at være i Landet og Retten til at behandles paa lige Fod med de i Landet fødte og ikke som Fremmede, kan ikke berøves den danske Indfødte nogetsteds i Riget¹⁾ og det bør derfor være Domstolenes, eventuelt Højesterets Sag at beskytte ham i denne hans Retsstilling, hvis det danske Statsraad lader islandske Love passere, der krænker denne Ret, hvilket allerede er Tilfældet med den sidst vedtagne islandske Forfatningslov, som Kongen paa Forbaand har tilsagt Stadfæstelse. Dette Lovforslag sletter nemlig ikke blot Bestemmelsen i den isl. Forfatningslovs § 4, hvorefter »ingen kan beskikkes til Embedsmand i Island, medmindre han har den almindelige Indfødsret«, men det behandler ogsaa danske Indfødte som Fremmede paa Island med Hensyn til Valgret til Altinget, idet denne Ret strax kun skal tilkomme dem, der *er fødte paa Island*, men alle andre, altsaa danske Indfødte lige saa vel som Fremmede, først efter 5 Aars fast Bopæl paa Island.

Fremdeles er Udenrigsstyret forlængst anerkendt for fælles, og det samme gælder Statsraadet. Det sidste er dog efter Forf. S. 41 kun gjort lovlig i den Forstand, at den islandske Minister ifølge Forfatningsændringen af 3. Oktober 1903 skal forelægge Kongen islandske Love og vigtige islandske Foranstaltninger dér. Efter Forf.s Fremstilling S. 101 fg. er den islandske Minister imidlertid ikke Medlem af Statsraadet, og *de danske Ministre har ingen Ret til at blande sig i de islandske Sager eller udtale sig om dem i Statsraadet*, hvorved jo rigtig nok Paabudet om Forelæggelsen i Statsraadet bliver ganske meningsløst. Og naturligvis er det en Selvfølge efter denne Opfattelse, at den islandske Lovgivningsmagt til enhver Tid kan slette denne Bestemmelse, hvilket ogsaa det sidste isl. Forfatningsforslag har gjort, idet det overlader til Kongen — naturligvis efter islandsk Opfattelse som islandsk Konge — at bestemme, hvor de islandske Sager skal forelægges ham.

Det kan nu maaske synes, udvikler Forf. S. 44, videre, at det kun gør ringe Forskel, om disse fælles Sager hører under Grundloven eller under islandsk Lovgivning og Sædvane, men saaledes er det dog ikke. Hvis Grundloven gjaldt for Island, saa vilde Landet være bundet ved udenlandske Baand. Forandringer i Ordningen af Fællesanliggenderne vilde da kun kunne ske ved Forandring af Grundloven. Raader derimod Sædvane eller almindelig Lov for Ordningen af Fællesanliggenderne, saa vil Forandringer deri kunne ske ved ny modstridende Praxis (*factis contrariis*) eller ved almindelig Lov, *efter Omstændighederne ved islandsk Lov alene*. Han kommer derfor til det Slutningsresultat, at de islandske Forfatningslove af 1874 og 1903 er de eneste Love, som islandsk Lovgivningsmyndighed, Islands Konge eller Kongen og Altinget i Forening har godkendt direkte eller indirekte, og paa de Omraader, hvor disse Lovbestemmelser ikke rækker hen, dér gælder kun en saadan utvivlsom Sædvane, der tilfreds-

¹⁾ Jvfr. *Matzen*, Statsforfatningsret I, S. 223.

stiller de almindelig anerkendte Betingelser for lovlig Sædvaneret.

Overfor hele denne Udvikling anser jeg det ikke for nødvendigt at anføre mange Betragtninger. Det er tilstrækkeligt paany at minde om, at Forfatningsloven for Islands særlige Anliggender af 1874 blev givet ikke af en særlig islandsk Konge, men af Danmarks Konge under dansk Ministerkontratsignatur og i nøje Tilknytning til den af den almindelige danske Lovgivningsmagt givne Lov af 1871 om Islands Stilling i Riget, som den selv i sin allerførste Paragraf henviser til som Hjemmel og retlig Grundvold for hele Islands forfatningsmæssige Stilling. Derefter er det ganske udelukket, at den skulde ville give nogen anden Myndighed Beføjelsen i *Rigets almindelige Anliggender*, som den selv kalder de ikke til Islands særlige Lovgivningsmagt henlagte Anliggender, end *Rigets almindelige Lovgivningsmagt*, Kongen og Rigsdagen. Og derom vidner jo ogsaa ganske klart Omtalen af Rigsdagen i selve Forfatningslovens § 1, navnlig Udtalelsen om, at Island maa blive repræsenteret i Rigsdagen for at faa Andel i Styret af Rigets almindelige Anliggender.

At denne Forstaaelse, som Forf. jo heller ikke tør bestride stemmer med Forfatningslovens utvivlsomme Hensigt, i Virkeligheden er den for enhver redelig Fortolkning selvgivne, fremgaar da ogsaa deraf, at det kun er faa Aar siden, nemlig i 1911, at Forf.s Kollega, Prof. Einar Arnórsson, der nu i sit sidste Skrift hævder en om muligt endnu mere yderliggaaende Lære, i en indgaaende Drøftelse af dette Spørgsmaal kom til det samme Resultat som ganske uimodsigeligt. Han udtalte sig dengang bl. a. saaledes: »Men dernæst er Spørgsmaalet, hvad Forfatningsloven bestemmer om, hvem der skal have Afgørelsen i Fællesanliggenderne ogsaa paa Islands Vegne. Det udtaler Forfatningsloven ikke med rene Ord. Den taler (i § 1) alene negativt derom, idet den siger, at Island tager ingen Del i Lovgivningsmagten med Hensyn til Rigets almindelige Anliggender, saalænge det ikke er repræsenteret i Rigsdagen. Forsaavidt er dens Bestemmelse om Ordningen af Fællesskabet ufuldkommen. *Men den lægger dog klart for Dagen*, hvorledes der skal gaas frem dér, idet den 1) bestemmer, at der skal være en Lovgivningsmagt i Rigets almindelige Anliggender, og 2) aabner Adgang for Island til at faa Andel i Lovgivningsmagten med Hensyn til disse Sager ved, at det sender Repræsentanter til Rigsdagen. *Det maa da nødvendigvis være Rigsdagen (og Kongen), som udøver Lovgivningsmagten i Fællesanliggenderne*, thi dengang Forfatningsloven blev givet, kendtes ingen anden Lovgivningsmagt end Altinget og Kongen i Islands Særanliggender og saa den danske Rigsdag sammen med Kongen i andre Sager.« Og Arnórsson slutter saaledes: »Derfor ud fra disse af Forfatningslovens egne Ord og Bestemmelser udledte Slutninger er det *uimodsigeligt*, at Forfatningsloven ogsaa selv udtaler, hvem der har Lovgivningsmagten i de Anliggender, som den

iøvrigt ikke selv omfatter¹⁾. At Arnórsson nu faa Aar efter for at kunne begrunde Islands fuldstændige rettlige Uafhængighed af Danmark har ment det nødvendigt at tilbagekalde hele denne Fremstilling, kan naturligvis ikke forvandle, hvad han i 1911 med Rette kaldte uimodsigeligt, til mindre uimodsigeligt.

Men skønt Professor Bjarnason saaledes Gang paa Gang formentlig uigendriveligt har paavist Grundlovens fuldkomne Ugyldighed for Island, lykkes det ham dog i hans senere Fremstilling alligevel ikke at frigøre Islands Forfatningslov helt fra den danske Grundlov.

Ulykken er, at den islandske Forfatningslov jo ikke er en fuldstændig Forfatningslov, men kun en Torso af en saadan. Den er, som den ogsaa selv kalder sig, kun en Forfatningslov »for Islands særlige Anliggender«. Den forudsætter altsaa i selve sin Titel en anden, en fuldstændig Grundlov som sit Fundament, og det samme gør ogsaa dens enkelte Paragrafer: der mangler i dem et helt Sæt Regler, der ikke plejer at mangle i en virkelig Statsforfatningslov, og det manglende kan kun udfyldes ved — den danske Grundlov.

Saaledes mangler først og fremmest alle nærmere Regler om Kongemagtens Indehaver, og Forf. maa da ogsaa S. 90 fg. herom henvide til Grundlovens §§ 4, 5, 6, 7 og 8 saavelsom til den alene af Danmarks Lovgivningsmagt givne Lov af 11. Febr. 1871. Af disse Bestemmelser foreskriver Grl. § 7, at Kongen ikke kan tiltræde Regeringen — altsaa heller ikke paa Island —, før han i Statsraadet har afgivet skriftlig Forsikring om ubrødelig at holde Rigets Grundlov. Heller ikke indeholder den islandske Forfatningslov nogle til Grl. § 12 og 13 svarende Bestemmelser om Kongens Uansvarlighed og Nødvendigheden af Ministerunderskrift. At den islandske Forfatningslov altsaa i hvert Fald paa disse Punkter endnu maa suppleres med Bestemmelser i Grundloven, har da ogsaa den nylig vedtagne islandske Forfatningslov indirekte anerkendt ved at tilføje en ny § om, at Kongen skal aflægge Ed paa Islands Forfatningslov, samt 2 nye Paragrafer om Kongens Uansvarlighed og Betydningen af Ministerens Underskrift.

Endelig maa Forf. ogsaa S. 60 anerkende, at ingen kan erhverve Indfødsret paa Island uden ved Lov, givet af Kongen og Rigsdagen i Henhold til Grundlovens § 51. For saa vidt lykkes det ham dog ikke engang selv i sin egen Fremstilling at holde fast ved, at ikke nogle af Grundlovens Bestemmelser kan have Gyldighed for Island, naar de ikke alle har det.

Derimod nægter han til Gengæld Gyldigheden for Island af en Grundlovsbestemmelse, der først og fremmest skulde synes at maatte gælde for hele Riget, nemlig Grl. § 18, hvorefter Kongen ikke uden Rigsdagens Samtykke kan afstaa

¹⁾ Einar Arnórsson, »Samband Íslands og Danmerkur,« Andvart for 1911 S. 185 fg.

nogen Del af Landet eller indgaa nogen Forpligtelse, der for-
 anderer de bestaaende statsretlige Forhold. Da Grundloven
 efter hans Mening i ingen Henseende gælder for Island, er
 det naturligvis forsaavidt kun konsekvent, at han S. 53 ogsaa
 nægter denne Grundlovbestemmelses Gyldighed for Island og
*altsaa frakender den danske Rigsdag enhver Ret til at høre
 selv ved Afstaaelse af Dele af Island eller hele Island.* Han vil
 her hævde, at Kongen paa egen Haand maa kunne foretage
 slige Afstaaelser af islandsk Landomraade, dog mener han,
 at det efter den isl. Forfatningslov § 2 maa ske med Islands
 Ministers Underskrift. Da det imidlertid efter den nævnte
 § kun er i »Islands særlige Anliggender,« at Islands Minister
 er kompetent, og da en Afstaaelse af Land jo utvivlsomt ikke
 falder ind under de i Loven af 1871 § 3 opregnede særlige
 islandske Anliggender, som den islandske Forfatningslov, jvfr.
 dens § 1, alene angaar, er Islands Minister ikke kompetent
 her, og Forf. maa derfor her ud fra sin Opfattelse om Grund-
 lovens Ugyldighed for Island konsekvent naa til det Resultat,
 at Kongen som enevældig Konge uden Rigsdagens og Altingets
 Samtykke og uden nogen være sig dansk eller islandsk Mini-
 sters Underskrift maa kunne afstaa Island eller Dele deraf
 til fremmede Magter.

En slig Konsekvens skulde ellers synes egnet til at vække
 Tvivl hos Forf. om hans Udgangspunkts Rigtighed og have
 kunnet opfordre ham til at underkaste det en fornyet kritisk
 Prøvelse. Men desværre, hvor meget dialektisk, for ikke at
 sige skolastisk Skarpsind Forf.s Skrift end bærer Vidne om,
 den upartiske kritiske Prøvelse har aabenbart ikke i første
 Række været Ledestjernen for ham ved Udarbejdelsen af hans
 »Islandske Statsforfatningsret«.

Knud Berlin.

